

דיון בועדת חוקה חוק ומשפט, 11.5.2022

הצעת חוק יסוד: זכויות בהליך הפלילי

עמדת הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל

הצעת חוק היסוד היא צעד חיובי ומבורך; יחד עם חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו וחוקים נוספים, היא תסייע בבניית "מגילת זכויות האדם" הישראלית, שטרם הושלמה. עם זאת, **ללא אזכור מפורש של האיסור על עינויים ויחס בלתי אנושי, אכזרי ומשפיל – שלצערנו עדיין מתרחש במהלך חקירות פליליות ואחרות – זהו צעד בלתי שלם, שבפועל לא יספק הגנה מפני עינויים: הפרת הזכויות החמורה ביותר שיכולה להתרחש במפגש שבין אזרח לבין רשויות החוק.**

הוועד נגד עינויים הגיש הערות לתזכיר החוק (מצ"ב), בהן המליץ:

↪ **לכלול במפורש איסור מוחלט על עינויים ויחס בלתי אנושי, אכזרי או משפיל במהלך חקירה, ולהחיל איסור זה גם במצב חירום (סעיפים 11א, 19 לחוק המוצע).** לא ייתכן שחוק שנועד להבטיח ש"חקירת עבירה תיעשה בדרך שתבטיח שמירה על כבודו של אדם, על גופו ועל זכויותיו לפי כל דין" – לא תכלול איסור מפורש על ההפרה החמורה ביותר של ערכים אלה, קרי עינויים. זוהי חובתה של ישראל גם לפי פסיקת בג"ץ ולפי המשפט הבינלאומי.

↪ **להרחיב את ההגדרה בחוק, כך שיחול על כל הליך פלילי או חקירתי, ולא רק על הליך "פלילי" בלבד.** לא ייתכן שהחוק יעניק זכויות מסוימות לחשודים הנחקרים על ידי המשטרה, אך ימנע אותם ממי שנחקרים על ידי גופי החוק ורשויות הביטחון הנוספות שמפעילה המדינה (כולל שב"כ, צה"ל ועוד); ובכל הליך שבו מעורבת חקירה או שלילת חירות – לרבות מעצרים מינהליים. כך, הזכות להליך הוגן (סעיף 3 לחוק), להגנה מפני הפללה עצמית (סעיף 8) לייצוג משפטי (סעיף 9א) ולהנגשה לבעלי מוגבלויות (סעיף 14) חייבות להיות מוענקות לכל אדם שנעצר ונחקר על ידי רשויות המדינה.

↪ **לכלול הבטחה לתנאי מעצר נאותים, ששומרים על כבודו של העצור ואינם מהווים יחס אכזרי או משפיל בעצמם (סעיף 10א לחוק).** בשנים האחרונות היינו עדים לתנאי המעצר המזעזעים השוררים בחלק ממתקני המעצר של המשטרה, שב"ס ושב"כ, **בייחוד למצב במתקני ה"פוסטה" (המעבריים).** אין הגיון להבטיח מעצר הוגן – כאשר לאחרי אדם מושלך לתא מזוהם, בלתי מאוורר, ללא אוכל וטיפול רפואי הולם. על החוק להגן עם על זכות זו.

לאחרונה ספגה ישראל **ביקורת קשה מפי ועדת זכויות האדם של האו"ם**, בפניה נאלצה ישראל להודות שלמרות הבטחותיה משנים קודמות, טרם נחקק בישראל חוק האוסר על עינויים. **הצעת החוק הנוכחית היא ההזדמנות לתקן את המעוות, ולהראות שישראל אכן עומדת במילתה, ומכירה באיסור המוחלט על עינויים ויחס בלתי אנושי, אכזרי ומשפיל.** ודוק: האיסור על "עונש גופני, אכזרי או לא אנושי" (סעיף 12 לחוק המוצע) – איננו מספק דרישות אלה. עינויים הם פשע המתבצע עוד בשלבי המעצר והחקירה ויש לאסור עליהם במפורש במסגרת זו.